

Naturskyddsföreningen i Göteborg
Fjällgatan 3 E
413 17 Göteborg
info.goteborg@naturskyddsforeningen.se

22 juni 2010

Byggnadsnämnden
Göteborgs Stad
Box 2554
403 17 Göteborg
sbk@sbk.goteborg.se

Yttrande över Fässbergsdalen – fördjupad översiktsplan

Översiktsplanen behandlar de kommande två decennierna. Trots detta upplevs den mest som en extrapolering av den gångna fyrtioårsperioden med ständigt växande exploatering av jordbruksmark. Inte minst industri och handel har tagit stora delar av den bördiga Fässbergsdalen i anspråk. Frågan är dock vilken framtida markanvändning som är den mest lämpliga. Industrier kommer och går i takt med varierande efterfrågan på deras produkter. Men det finns varor som alltid har efterfrågats och som alltid kommer att efterfrågas oavsett konjunktursvängningar – mat. Jämfört med jordbruket framstår industri och handel således som verksamheter av kortlivad karaktär.

Problemet är att uppförda byggnader låser marken för med mänskliga mått mätt evig tid. Inom den tidsram som översiktsplanen avses täcka kan vi förvänta kraftigt höjda energipriser till följd av den ökade efterfrågan och sinande tillgång på fossil energi. Kravet på att en del av denna ersätts av biobränsle leder till att konkurrensen om odlingsmarken ökar globalt. Eftersom jordbruk tillhör en av de näringar vi inte kan vara utan kommer odlingsbar mark att stiga i värde.

Blandstaden

Det är bra att förslaget strävar efter en blandstadsbebyggelse och vi vill se en ännu större och tydligare satsning på det. Man kan också ifrågasätta den blandstad som omtalas. I liggande förslag framstår den inte som särskilt blandad då dess olika funktioner är utspridda över ett så stort område att funktionsblandningen inte kan anses tillräcklig på den lokala nivån. Föreningen vill se en närmare blandning där olika funktioner lättare kan samverka, även på kvartersnivå.

Vidare strävar förslaget efter en förtätning, vilket är bra. Som en del i detta och i funktionsblandningen skulle man kunna bygga ännu mer på de redan hårdgjorda ytorna i området. Förslaget idag innebär knappast en förtätning utan ett ökat bebyggt område och risk för ökat bilberoende. Bara om man ser till Göteborgsregionen i sin helhet kan förslaget tolkas som en förtätning.

Grönytor

Även i en framtida tät blandstad bör grönytor, helst större, sammanhängande sådana, ha en självklar plats, vilket också understryks i Göteborgs översiktsplan:

”Stora och sammanhängande och grön- och bevarandeområden eftersträvas bland annat för att skapa förutsättningar för bevarande av biologisk mångfald” (Göteborgs ÖP, del 1, sid. 96).

Fässbergsdalen breder ut sig mellan två av Göteborgsregionens viktigaste ströv- och rekreationsområden, Änggårdsbergen och Sandsjöbacka. Att planen i Grönstrukturprogrammet stödjer detta är mycket bra. Genom att binda samman områdena ökar man deras värde för rekreation och deras biologiska mångfald. Ekodukten är därför en stor och viktig investering som passar bra in och som ökar möjligheter och gynnar närområdet. En så stor investering i hela regionens grön- och rekreationsområden ger därmed goda skäl att inte exploatera jordbruksmark som ansluter till ekodukten.

I översiktsplanen redovisas utformning och gestaltning av grönytor avsedda som natur, **ekologiska korridorer**, närströvområden eller större friområde för människor och djur (sidan 54).

På sidan 58 anges att ekodukten skall anslutas till grönstråket **så att både djur och människor kan ta sig över**. Den föreslagna grönkorridoren utgörs av en drygt tre kilometer lång sträcka som på sina smalaste ställen knappast är bredare än en genomsnittlig villatomt. Korridoren liknar således mest en grön kanjon med bebyggelse på ömse sidor. För att ekodukten skall fungera biologiskt krävs enligt tidigare studier att den är minst 50 meter bred, bevuxen med träd och buskar och att den placeras där djuren rör sig. Det finns god metodik med bl a kartläggning av habitat, konfliktpunkter och barriäreffekter som bör utnyttjas under projekteringen. (Källa: Iuell, B., Bekker, G.J., Cuperus, R., Dufek, J., Fry, G., Hicks, C., Hlavá c, V., Keller, V., B., Rosell, C., Sangwine, T., Tørsløv, N., Wandall, B. le Maire, (Eds.) 2003. COST 341 - Wildlife and Traffic: A European Handbook for Identifying Conflicts and Designing Solutions, [www.iene.info/cost-341/COST 341-handbook.pdf](http://www.iene.info/cost-341/COST_341-handbook.pdf)).

Mölnalds och Göteborgs Naturskyddsföreningar ifrågasätter om korridoren sådan den beskrivs i planen är biologiskt funktionell. Vad finns det för vetenskapligt stöd för antagandet att grönkorridoren skulle fungera som ekologisk korridor? Så mycket vet vi att olika djurgrupper reagerar olika på korridorer. Marcus Hedblom har till exempel i sin avhandling visat att vissa arter kan etablera revir mitt i korridoren och därmed hindra artfrändernas nyttjande av den (Marcus Hedblom (2007) Birds and Butterflies in Swedish Urban and Peri-urban Habitats: a Landscape Perspective). Hur reagerar djuren på att vandra så nära husen? Större djur som t.ex. älgar som blir vana vid människors närhet kan förlora sin naturliga skygghet. Överraskande möten mellan djur och människa kan vara obehagliga upplevelser för båda parter. En funktionell ekologisk korridor bör därför vara betydligt bredare än den nu planerade så att det blir möjligt för

både djur och människor att förflytta sig samtidigt utan att komma varandra alltför nära. Mark för ny bebyggelse bör mot denna bakgrund användas effektivare på redan exploaterad yta.

Områdets rekreativvärde stärks också av landskapsbilden, vilken i förslaget är hotad. Fässbergs by och gårdarna söder om den utgör viktiga motiv i landskapsbilden. Sammantaget, med höga naturvärden, förordar vi därför att en övergripande strategi för att bevara öppna ytor kommer till stånd, och att marken kring Fässbergs by blir en del av denna. Vi förordar ett bevarande av den oersättliga landskapsbilden, med till exempel inslag av grusvägar och enskilda gårdar, som bryter av områdets samlade karaktär som stadsmiljö.

Föreningen ifrågasätter också exploatering av områdets jordbruksmark. I Fässbergsdalen finns en av regionens bördigaste jordar. Från försörjningssynpunkt kan det knappast vara strategiskt klokt att avhända sig denna resurs mer än vad som redan tillåtits ske. I förslaget tar man i anspråk något av den bästa jordbruksmarken som finns kvar i regionen, stora delar av den med friliggande hus eller radhus. Stadsnära jordbruksmark är troligen på sikt långt mer värdefull än mark för småhus. Se exempelvis jordbruksverkets rapport "Ökande värden på åker- och betesmark, 2007", sid. 8. Inom Fässberg finns god potential att närodla, något som efterfrågas både av konsumenter, producenter och politiker. Stadsjord och Omställning Göteborg är goda exempel på när- och stadsodling som visar på dess positiva effekter. "Det är viktigt att säkerställa och förhöja miljöernas värden för kommande generationer" (Göteborgs ÖP, del 1, sid. 92).

Externa köpcentrum

Att etablera fler externa köpcentrum är inte god stadsutveckling. Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och Göteborgs Översiktsplan har poängterat de externa köpcentrens negativa effekt, vilket är ett aktuellt problem i området. I GR är man överens om att istället satsa på handeln i tätorter. I Göteborgs Översiktsplan poängteras också att man skall undvika utspridning av handel i industriområden och "förbättra förutsättningen för närhandel av god kvalitet" (Göteborgs ÖP, del 1, sid. 68). Vi anser i likhet med dessa kommunala instanser att externa köpcentrum är negativt för stadsutvecklingen och ökar bilberoendet och skapar en bilberoende struktur. Vidare anser vi att Göteborgs och Mölndals städer bör följa de riktlinjer man enats om i GR.

Trafik

Ett stort bekymmer med planen är att den med största sannolikhet kommer bidra till att öka den totala biltrafiken i både området och regionen. Som den viktigaste negativa miljöeffekten av förslaget framhålls också växthusgasutsläpp, luftkvalité och buller om man inte bygger ut kollektivtrafiken i området. Något som också konstateras bli svårt på grund av områdets glesa karaktär. I samrådshandlingen (sid. 71) påpekas att de planerade hållplatserna på Söderleden har ett begränsat upptagningsområde och Fässbergsdalen kommer att bli svår att täcka med god kollektivtrafik på kort sikt, varför bilresorna kommer att stå för en fortsatt relativt hög andel. I och med att området ligger på "tvären" jämfört med lederna in mot Göteborg kan man förmoda att restiderna för kollektivtrafiken blir för långa för att utgöra något attraktivt alternativ till bilen. Som ytterligare underlag skulle det vara värdefullt att undersöka hur stor andel av invånarna i dagens Eklanda som väljer cykel eller kollektivtrafik och hur stor andel av kunderna till Sisjöns varuhus som idag väljer cykel eller kollektivtrafik respektive vad som behövs för att de skulle välja cykel eller kollektivtrafik i störreutsträckning. All varuförsörjning till handel och småindustri sker ju dessutom med lastbil.

Vidare beaktar inte samrådsförslaget de ekonomiska effekterna av införandet av trängselavgifter i Göteborg. Det kommer att generera ökad trafik på bland annat Söderleden, som löper genom hela området. Samtidigt fann vi att man i en trafikutredning hörande till handelsutredningen för Frölunda Smedja kommit fram till att ökande av externhandel i området skulle minska trafiken regionalt, något som föreningen ifrågasätter riktigheten i.

Vi anser att man istället för att utveckla externhandel och mattor av gles bostadsbebyggelse separerat bör förtäta området med utgångspunkt från god kollektivtrafik, så att Fässberg kan bidra till att totalt minska utsläppen av växthusgaser i regionen.

Stora ån

Samrådsförslaget diskuterar en rensning av Stora ån och dess konsekvenser och översvämningsrisker. Det framgår av underlagsmaterialet att denna rensning troligen inte kommer att vara tillräcklig. Vi förordar att ån inte rensas på grund av de naturvärden, till exempel vandrande fisk, som äventyras. Man kan istället arbeta med andra åtgärder, som till exempel att bilda våtmarker i närområdet, som fungerar som buffert. I detta sammanhang är det också viktigt att förtäta och begränsa hårdgjorda ytor i området, eftersom dessa inte tar upp vatten. Ju mer växtlighet som finns i området, desto mindre är översvämningsrisken (Källa: Mångfunktionella ytor – Klimatanpassning av befintlig bebyggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur, Boverket mars 2010).

En rensning innebär alltid en negativ påverkan på den biologiska mångfalden, varför andra åtgärder bör undersökas som innebär ytterligare lokalt omhändertagande av dagvatten. Gröna tak nämns som ett positivt alternativ. Sammantaget bör fler åtgärder för att minska föroreningarna vidtas eftersom föroreningshalterna redan idag är högre än miljöförvaltningens riktvärden för Göteborgs stad och väntas öka 10-20% med förslaget. Av särskild vikt är dagvattenhanteringen från Söderleden, vilken redan idag enligt underlagsrapporten är undermålig och bör åtgärdas. I sammanhanget vill vi kraftigt ifrågasätta att projektgruppen uttryckligen valt att bortse från dessa riktvärden då det bedömts vara orimligt att uppnå dem för Stora ån redan idag. Detta angreppssätt anser vi vara helt felaktigt, ansatsen borde givetvis varit vilka åtgärder som behövs för att klara riktvärdena. Detta hade sannolikt gynnat ekologiska statusen i Stora ån. För att kunna klargöra åns status föreslår vi att mätningar av både ekologisk och kemisk status genomförs innan exploatering för att senare kunna följa upp vidtagna åtgärder.

Sammanfattningsvis saknar Naturskyddsföreningen ett helhetsperspektiv i samrådsförslaget, ett grepp som skulle ta hänsyn till områdets mångfasetterade karaktär. Som vi poängterade inledningsvis behöver områdets bebyggelseområden en genuint tät karaktär för en bättre kollektivtrafikförsörjning. Utveckling av redan exploaterade ytor kan skapa täta områden, samtidigt som områdets grönytor bevaras i större utsträckning än hittills föreslaget. Naturskyddsföreningen noterar också med förvåning att en miljökonsekvensbeskrivning av förslaget för denna fördjupade översiktsplan saknas, trots att den med all sannolikhet kommer att ha betydande miljöpåverkan.

Vi vill se ett mer visionärt förslag som svarar mot områdets potential. I Fässbergdalen kan man aktivt integrera i kvarter för både boende och verksamheter, produktion och konsumtion. Genom att blanda och integrera funktioner delas platser och området blir mer yteffektivt. Parker kan vara odlingar som kan vara grönstråk. Fässbergdalen är en naturskön del av storstaden och bör fortsätta vara det, men med långt fler bostäder och verksamheter, större sammanhängande grönytor, mer natur, fler odlingar och många fler möjligheter.

Naturskyddsföreningen i Göteborg
genom

Helena Norin
Vice ordförande